Voorlesing, 5 Mei 1939

Wat die Hugenote vir S.-Afr. beteken het.

191. T. 5(18)

I Inl.: Eeufees van Groot-Trek verlede jaar. Ons moes lê ook 2½ eeufees v.d. koms van Hugenote gevier het. Egter besluit om dit vanjaar te gedenk. Ongetwyfeld sommige wat nie soseer deur Hugenote-fees aangegryp sal word nie. Waarom? Gesk. v. Hugenote tamelik prosaïes vir gewone man. Vanjaar juis tyd om los te kom van hfd idee. Bet. van Hugenote i.v.m. volksvorming. Vgl. ook Voortrekkers. Groot kult.-hist. verdienste van albei.

II Hugenote as mede-stigters van ons Volk: Opbou en samestelling van Afr. volk. Afr. name van vandag gee oorweldigende bewys v. hfd herkoms. — Voorbeelde. Hug.-stamvaders nie so talryk as Holl. en Duitse nie, maar tog is

Franse aandeel groot gewees — Redes en voorbeelde v. families. — Oor hele land versprei. Hug. stamvaders en stammoeders neem belangrike plek in, en help in uitbouing. Dis nog maar één aspek; ook verskeie ander — Hug. behoort tot 'n groep met uitgesproke kenmerke ens. Dus invloed op alle vername terreine.

III <u>Hugenote op Ekon. Gebied:</u>

Oor alg. mense van goeie burgelike klas — nie edellieде nie. In Fr. dus besig met burgerl. bedrywe, landbou, ambagte en nywerhede. Ook nie ryk nie — brandarm in Holl. aangekom — ook hulp aan Kaap. Watter ekon. bates bring hulle dan? Kies.-bestuur gesteld op dié bates. Beleid v. Here XVII re kolomiste vir Kaap. Hugenote juis die soort mense wat hul wil hê.

Bydrae v. Hugenote tot ekon. ontw.

aan Kaap. Landbou: wynbou en veeteelt. Staaltjie op nywerheidsgebied. Konklusie: geen kapitaal nie, maar werkkrag, bekwaamheid en ondernemingsgees. Besondere baie in jong land.

IV Op Staatkundige Gebied:

Vername betekenis op h/d gebied; mag vir sommige vreemd klink. Eers 'n paar punte i.v.m. met hul geloof: Prot., meer bepaald Calviniste; Bybel vir iedereen; aandeel aan bestuur van kerkl. sake. Calviniste dus aan meer vryheid en seggingskap gewoond as Katolieke. Invloed hiervan op staatk. gebied — Calviniste orals kampvegters vir demokrasie. Dit ook in S.-Afr.: eie gemeente en moedertaalonderwys; W.A.v.d. Stel-kwessie. Dus is Hugenote in S.-Afr., net Calviniste orals in wêreld, voorvegters vir demokrasie.

V Op Kulturele Gebied:

Hul invloed hier nog meer

diepgaande en verreikend.

Godsdiens:

Kom as Calviniste na S.-Afr. Calvinisme suiwerste vorm v. Prot. Waarom? Calvinisme meer doelbewus en lewensvatbaar: bittere stryd in Ned. en Fr. — liewer breek as buig. Kom hulle in S.-Afr. tuis voel — beleid re Paapsgesindes. Godsdiens en kultuur v. Afrikaner onafskeidbaar. Konstateer: het Calvinisme krag bygelê en van S.-Afr. en S.-Afr. volk 'n Calv. land en volk help maak.

Onderwys:

Kult. invloed ook i.v.m. onderwys. Aanhaling uit Du Toit. Besef waarde van onderwys. Pogings nie tevergeefs nie.

Algemeen:

In alg. bewoording: juis die tipe van mense wat S.-Afr. nodig gehad het. Kenmerke: hardwerkend, respektabel, nie aan weelde gewoond nie, kan met moeilikhede kamp en nie

bestaan weg. — Mense wat nie in geestelike voorreg moederland verlaat moet mense v. karakter en selfrespek wees. — Nie avonturiers-tipes nie; S.-Afr. het nuwe vaderland.
Regte mense — pioniersvaderlande en jong lande.
Groot font v. Lod. XIV — verbeis nie Fr. kolonies egter aanwesig nie ander — S.-Afr. en Brits N.-Am.
Konklusie op kult. gebied: versterk Calv. karakter; beklemtoon noodsaakl. v. onderwys; en kolonisie v. gewenste tipe. S.-Afr. kan kom oor hfd lewensweg-ing tot bevolkingskern geluk[k]ig ag.

VI Besluit:

Invloed werk kumulatief. — Daarom gaan invloed diep.
Regte perspektief egter noodsaaklik. Alles nie uniek nie; kom voor onder mense wat op kard. punte soos hulle dink en doen. Vgl. versk. punte.

uit oogpunt van S.-Afr. dus nie negatief nie; veel meer positief. Resumé van hul bet. — en aanhaling uit dr. Gie.
Ten slotte: opvallend dat twee groot gedenkfeeste so in dieselfde tyd val. Boodskap: plig deur Hugenote en Voortrekkers aan ons opgelê; hulle rus reeds lank in hul grafte, maar hul ideale nog nie uitgedien nie; ook ons moet kampvegters vir godsdiens en demokr. vryheid wees.
Mededeling van bekende volkekundige.

Taalbond-Prysuitdeling, ~~Moorreesburg~~, 5 Mei 1939. 1.

Wat die Hugenote vir S.-Afr. beteken het.

I Inl. Verlede jaar het ons die voorreg gehad om 'n groot gebeurtenis uit ons geskiedenis te herdenk, nl. die Groot Trek. En ons het hulde gebring aan die groot dade van die manne en vroue wat daarvoor verantwoordelik was, nl. die Voortrekkers. Dit was 100 jaar na die historiese Sondagslag van Bloedrivier; ons het 'n eeufees gevier, en ons het dit op waardige wyse gedoen.

Verlede jaar moes ons eintlik ook 'n ander groot gebeurtenis uit ons geskiedenis gedenk het [nl. die aankoms van die Hugenote in S. Afr. in die jare 1688 en 1689.] 1938 was dus 250 jaar na die ~~xx~~ koms van die Hugenote — ons moes dus ook die 2½ eeufees van die koms van die Hugenote gevier het. Maar ons leiers het tereg gevoel — en die hele land met hulle — dat dit jammer sou wees as ons twee sulke historiese gebeurtenisse in dieselfde jaar gedenk: die een feesviering sou die ander afbreuk aandoen, en ~~ons~~ ons sou, nóg die betekenis van die een, nóg die betekenis van die ander deeglik begryp. So word ons dan geroepe om vanjaar die koms van die Hugenote te gedenk, en hulde aan die Hugenote te bring.

Ongetwyfeld sal daar sommige van ons wees wat deur die Hugenote gedenkfees nie so

aangegryp sal word, en nie
soveel geesdrif daarvoor sal
hê as vir die Voortrekkerfees nie.
Die koms van die Hugenote
lê veel verder terug in die
geskiedenis as die Groot-Trek;
die vestiging van die Hugenote
gaan nie gepaard met soveel
inspirerende dade en veral
aangrypende tragedieë as
die Voortrekker-geskiedenis nie.
Trouens, in vergelyking met
die Voortrekkergeskiedenis lyk die
geskiedenis van die Hugenote in
ons land vir die gewone man
~~[illegible]~~ taamlik prosaïes en onopvallend.

Maar vanjaar, ons Hugenote-
jaar, is dit juis die tyd om
los te kom van hierdie idee.
Meer as ooit moet ons
vanjaar weet en verstaan
dat die koms van die Franse Hugenote
'n hoogs gewigtige gebeurtenis
in ons volksverlede is. Veral
belangrik is dit met betrekking
tot die vorming van 'n volk
in S.-Afr., ~~[illegible]~~ en uit hierdie
oogpunt is dit ruim so
belangrik as die Groot-Trek.
Die Hugenote en hulle kinders
was mense wat 'n selfstandige volk in
S.-Afr. help vorm het; toe die
Voortrekkers uitgetrek het was
daardie volk reeds gevorm. Die
groot kultuur-historiese verdienste
van die Hugenote was dat hulle
mede-stigters van 'n volk
was, terwyl dié van die Voortrekkers
daarin geleë het dat hulle die
voortsetters en kampvegters van
daardie volk was.

Dit is hierdie betekenis ~~[illegible]~~

van die Hugenote, nl. hul deelname ~~aan die opbou van 'n nuwe~~ belangrike volk in S.-Afr. ~~selfstandige Afrikaanse volk~~, wat vanaand ons welverdiende aandag moet geniet.

II ~~Die Samestelling~~ In die opbou van Ons Volk:

Tot die samestelling en opbou van die Afrikaanse volk het verskeie Europese volke bygedra. Hierdie onderwerp is alreeds deur verskeie skrywers bestudeer en behandel. Ons dink aan Theal, aan Colenbrander, en pas in die moderne tyd aan Schmidt en Moritz. Hulle verskil tot 'n sekere mate wat betref die aandeel van die onderskeie Europese volke, maar hulle kom daarin wel ooreen, dat hulle die Hollands-Afrikaanse volk in ~~hoofsaak~~ die eerste instansie tot Nederlandse, Duitse en Franse oorsprong terugvoer, en in die tweede instansie tot Engelse, Skotse en Deense oorsprong.

'n Mens kan maar net op bekende Afrikaanse name vandag let, en jy kry al oortuigende bewyse van hierdie herkoms. ~~Ons voorsitter, Sen. Malan – Frans; die hoof van die Normaalskool en Hoërskool, mnr. Pauw – Hollands; [illegible] Smuts, [illegible] Duits; ekself staan hier as 'n verteenwoordiger van die Skotse invloed.~~ Genl. Hertzog, die eerste burger van ons land – Duits; Sen. Malan, die voorsitter van ons Taalbond – Frans; mnr. Pauw, hoof van die plaaslike Hoërskool – Hollands; ekself staan hier as 'n verteenwoordiger

van die Skotse invloed. So is ons alreeds verteenwoordigers van die bydrae van Europese volke tot die vorming en opbou van die volk van Suid-Afrika.

~~[illegible]~~ Die ~~Franse~~ Hugenote stamvaders was ~~[illegible]~~ nie so talryk ~~was~~ as die Nederlanders en die Duitse nie, maar dis nietemin 'n feit dat die Franse aandeel in die vorming van ons volk veel groter was as wat 'n mens op grond van die getalle van die ~~Franse~~ Hugenote stamouers sou verwag. Dis daaraan toe te skrywe dat die Franse huisgesinne oor die algemeen groot en vrugbaar was, en dat die families dus 'n taamlik vinnig vermeerder het. Dink maar aan bekende families soos die families De Villiers, du Toit, Joubert, Malan, Theron, le Roux, Roux, Rousseau, Malherbe, Marais, du Plessis, Pienaar, Retief, ~~en~~ Celliers en du Preez. Hulle is vandag in Suid-Afrika baie talryk en oorwel oor die hele land versprei. Weliswaar is sommige families meer bekend in sekere omgewings as in ander, bv. de Villiers in die Paarl, maar hulle is nietemin orals verteenwoordig.

Hieruit is dit al duidelik watter ~~[illegible]~~ belangrike plek die Hugenote as stamvaders en stammoeders van die Afrikaanse volk ingeneem het en hoedat hulle nageslag volkome in die Afrikaanse volk opgegaan het. Hulle nageslag het met die volk één geword, en van binne af tot die uitbouing daarvan meegehelp.

II ~~Op Ekon. Gebied~~

Die is één aspek van die betekenis [nog meer] van die Hugenote vir S.-Afr. maar daar is ook nog verskeie ander belangrikke aspekte ~~hulle beteken~~ wat nader verduidelik moet word. As Hugenote het hulle tot 'n bepaalde groep behoort, wat sekere uitgesproke kenmerke, gebruike en opvattinge gehad het! Hieraan is dit dan toe te skrywe dat hulle op al die vername terreine van die lewe in ons land ~~~~ invloed uitgeoefen het.

III Op Ekon. Gebied:

Die Hugenote wat na Suid-Afrika gekom het, was oor die algemeen mense van die goeie burgerlike klas. Hulle was nie edellieden nie — geensins nie; alhoewel daar van ons mense is wat meen dat as hulle Franse Hugenote name dra hulle noodwendig adellike voorouers gehad het. Dit is hoegenaamd nie die geval nie; die Hugenote het tot die gewone respektabele burgery van Frankryk behoort. Hulle het hulle in Frankryk ook met die gewone burgerlike bedrywe besig gehou, soos veral die landbou, ambagte en nywerhede.

Die Hugenote was ook nie ryk nie. Baie van hulle het al hul besittings as gevolg van die vervolgings in Frankryk verloor. In Holland het hulle as vlugtelinge aangeland. Die

meeste niet baie min in hul besit. ~~Diegene wat dan weer van Holland na die Kaap geëmigreer het~~ Van Holland emigreer hulle dan weer na die Kaap, waar die meeste van hulle as brandarm mense aankom. Met enkele uitsonderings moes hulle aan die Kaap met die nodige gehelp word sodat hulle weer op die been kon kom.

Watter ekonomiese bates bring hulle dan met hulle mee? Hulle bring hulle werkkrag, hul bekwaamheid in veltiand met landbou, ambagte en nywerheid, en dis juis hierop dat die Kompanjiesbeskuur van die tyd gesteld was. Here XVII was op die uitstek na geskikte koloniste vir S.-Afrika; Hollanders was slegs in baie beperkte mate beskikbaar, omdat die Nederlandse republiek in die 17de eeu baie welvarend was, en Hollanders dus nie maklik hulle vaderland sou verlaat om hulle in 'n woeste, wangdelike ~~[illegible]~~ land met al sy ontberings te vestig nie. Dit spreek dus byna van self dat Here XVII van die Hugenote, wat reeds in groot getalle in Holland aangekom het, as koloniste na die Kaap sou stuur. Hulle was ~~[illegible]~~ toegewyde hardwerkende mense, en boonop ~~[illegible]~~ geloofsgenote van die Nederlanders, sodat hulle juis die soort mense

was waarvan daar in die jong Hollandse volksplanting aan die Kaap 'n ~~[illegible]~~ behoefte ~~[illegible]~~ bestaan het.

Hier in Suid-Afrika het die Franse vlugtelinge ongetwyfeld veel tot die ekonomiese vooruitgang van die land bygedra. Soos 'n mens kan verwag het hulle veral op landbougebied hul invloed laat geld. In Frankryk, hul onsimpatieke moederland, is hulle reeds in die wynbou geskool, en dié bedryf het hulle ook verder in Suid-Afr. ~~beoefen~~ voortgesit om dit hier tot volle ontwikkeling te bring. Eweneens is die veeteelt, wat hulle in S.Afr. naas die akkerbou beoefen en help ontwikkel het, geen nuwe bedryf vir hulle gewees nie. Maar dan ook op nywerheidsgebied het ons 'n interessante staaltjie van hul invloed: in 'n rapport van J. Cruse, ~~is die opperhoofde van die kolonie~~ gedat. 10 Feb. 1717, i.s. die opperhoofde v.d. Kolonie, word meegedeel dat een van die Franse vlugtelinge, Isaac Taillefer, die eerste was om hom met die verwerking van wol aan die Kaap besig te hou, en dat hy reeds daarin geslaag het om goeie bruikbare hoede te vervaardig.

'n Mens kom dus tot die konklusie dat alhoewel die Hugenote geen kapitaal met hulle meegebring het nie, hulle tog werkkrag, bekwaamheid en ondernemingsgees gebring het

wat met die oog op die ekonomiese ontwikkeling van die jong land kosbare bates gebleyk het.

IV Op Staatkundige gebied:

Ook op staatkundige of politieke gebied het die Hugenote vir Suid-Afrika van betekenis geword, en hul betekenis in hierdie verband is miskien nog groter gewees as dié op stoflike of ekon. gebied. Dit klink vir sommige miskien vreemd dat aan godsdienstige vlugtelinge 'n politieke invloed toegeskryf word, maar in die geval van die Hugenote staan dit wel vas.

Om dit te verstaan is dit nodig om eers op sekere punte in die geloof van die Hugenote te let. ~~Hulle was Protestante en meer bepaald Calviniste d.w.s. hulle was ondersteuners van die groot Kerkhervorming, maar hulle was insonderheid die aanhangers van die hervormer Calvyn. Die benaming Hugenote is immers die benaming vir die Franse Wie was die Hugenote? — Hulle was onder Hugenote verstaan ons die Franse Calviniste. Hulle was met ander woorde.~~ Hulle was Protestante, en meer bepaald Calviniste. D.w.s. hulle was ondersteuners van die groot Kerkhervorming maar hulle was insonderheid die aanhangers van die leer van die hervormer Calvyn. Die benaming ~~[illegible]~~ Hugenote is immers ~~[illegible]~~

~~wi die Fra~~ die grondnaam vir die Franse Calviniste.

Calvyn, soos ander Hervormers, het geleer dat die Bybel binne die bereik van iedere lid van die Kerk moet wees, en dat iedere lid ~~te enige tyd in die geleentheid moet wees van die Bybel te lees~~, wat wanneer hy 'n behoefte daaraan het, in die geleentheid moet wees om die Bybel te lees. Dis 'n idee die wat reeds vóór die Hervorming deur ~~deur~~ verskeie ~~Humaniste uitdruklik is~~ van die geleerdes wat as die Humaniste bekend staan en wat reeds kerklike hervorming voorgestaan het, nadruklikste verkondig is. Erasmus, die vernaamste Humanis, het reeds geleer dat iedereen die Heilige Skrif moet lees: die boer op sy akker, die ambagsman ~~of~~ in sy werkswinkel, die reisiger op reis.

In verband hiermee het die hervormers ernstig verskil van die offisiële opvatting en gebruik in die Rooms-Katolieke Kerk. Die Katolieke huldig die idee dat die gewone lid, die leke-lid, van die Kerk nie die Bybel self mag lees en raadpleeg nie, maar dat die priester dit moet doen en dat hy dit dan aan die lekelid moet vertolk en verklaar.

Alle Protestante voel dat die Hervorming juis in verband hiermee een van sy aller-vernaamste gevolge gehad

het, nl. dat dit ~~sy~~ vir die Heilige Skrif tot die bereik van ~~die~~ almal, sowel geestelikes as leke, gemaak het. Ons merk op dat die Protestantisme dus groter vryheid aan die gewone lid van die Kerk gegee het en hom in die geleentheid gestel het om persoonlik die Skrif te ondersoek.

Maar ook 'n ander geloofspunt by die Hugenote verdien aandag. Calvyn het ook geleer dat die gewone lidmate van die Kerk deel moet hê in die bestuur van gemeentelike of kerklike sake. Vandaar dat ons ~~by~~ in Calvinistiese kerke kerkrade vind, wat naas die geestelikes, die predikante, gesag het in verband met kerklike sake en aan die bestuur daarvan deelneem.

Ook dit vorm 'n skerp teenstelling met die Katolieke Kerk, wat leke nie met gesag in verband met kerklike sake beklee nie, en wat kerkrade, in ons sin van die woord, nie ken nie. In die Katolieke kerk bestuur geestelikes die kerklike sake. Kerklike sake word dus vir die gemeente van bo af bestuur en nie gedeeltelik deur die gemeentelede self nie.

In verband met hierdie punt kan ons dus ook sê ~~tot die gevolgtrekking kom~~ dat die Calvinisme meer vryheid ~~aan~~ en meer voorregte aan die gewone lede toelaat.

Op grond van hierdie feit

kom 'n mens tot die gevolgtrekking dat die Calviniste, en dus ook die Hugenote, in kerk en godsdiens aan meer vryheid en meer seggingskap gewoond was as die Katolieke. Dat die toestand F op godsdienstig gebied sy stempel op staatkundig gebied sou afdruk, lê voor die hand. Dit hoef ons nie te verwonder dat Calviniste die hele wêreld deur na vryheid en seggingskap ook op staatkundige gebied gestreef het; orals is hulle die kampvegters vir demokrasie.

Dit geld ook van die Hugenote in Suid-Afrika; al spoedig toon hulle hul hier die voorvegters vir demokratiese regte. Kort na hulle aankoms het dit reeds geblyk dat die Kaapse owerheid nie bereid was om hulle hul eie gemeente en onderwys in hul moedertaal te gee nie. Hulle stuur daarom 'n petisie na goewr. Simon van der Stel om om hierdie regte te versoek. Die woedende weiering van die kommandeur ~~goewerneur~~ skrik hulle ook nie af nie; hulle stuur 'n petisie na Here XVII in Holland, en so het hulle eindelik hul sin gekry. Ons ~~sien~~ weet hoe hulle was gesteld op hul vryheid, en onderdrukking sou hulle nie duld nie.

Dieselfde gees sien ons weer 'n paar jaar later in die tyd van Willem Adriaan

van der Stel. Toe Willem Adriaan van der Stel en sy hoë beamptes hulle aan korrupsie en selfverryking ten koste van die koloniste skuldig gemaak het, en toe hulle terwille van hulle eiebelange die koloniste aan 'n ongeëwenaarde ekonomiese onderdrukking onderwerp het, het die Hugenote skouer aan skouer met die Hollands-sprekende koloniste teen die goewerneur en sy kliek geveg. So het hulle op ondubbelsinnige manier daartoe bygedra om die ongewenste owerheidspersone verwyder te kry, en aldus ~~[illegible]~~ dwingelandy en onderdrukking vir billikheid en vryheid te laat plekmaak.

Op staatkundige gebied is die Hugenote die in Suid-Afrika, net soos Calviniste orals in die wêreld, voorstanders en voorvegters van demokrasie.

V. Op Kulturele ~~en Maatskaplike~~ Gebied:

Het die Hugenote op ekonomiese ~~gebied~~ en staatkundige gebied 'n belangrike invloed in ons land uitgeoefen, dan is dit nog des te meer die geval op kulturele ~~maatskaplike~~ gebied. Hier is hul invloed inderdaad nog meer deurgaande en nog meer verreikend.

Soos ons gesien het was hulle Calviniste, en het hulle as sodanig na ~~[illegible]~~

Suid-Afrika gekom. Die Calvinisme is sonder twyfel die suiwerste vorm van die Protestantisme. Dit gaan van die standpunt-uit dat in die Christelike ~~geloof en~~ godsdiens beken moet word slegs dit wat uit die Heilige Skrif afdoende bewys kan word. Dit bring mee dat die Calvinisme ~~meer~~ strenger is en verder van die Katolisisme wegbreek as bv. die Lutheranisme en die Anglikanisme.

Die geskiedenis toon aan dat die Calvinisme ook meer doelbewus en meer lewensvatbaar is as die ander vorms van Protestantisme. Kyk maar na die lande waar die felste godsdiensstryd gevoer moes word, kyk bv. na die Nederlande en Frankryk, en ons sien dat dit die Calvinisme is wat end-uit, tot die bittere einde toe, teen die Katolisisme die hoof gebied het. In die Nederlande het die Calvinisme na 'n bloedige stryd van 80 jaar geseëvier en offisiële erkenning gekry; in Frankryk was die Calviniste te gering in getal om die oorwinning te behaal en offisiële erkenning te kry, maar daar het hulle, na jare en jare van bloedige vervolgings, alles opgeoffer, en teen alle verbodsbepalings van hul koning in, die land verlaat om in die vreemde vryheid van geloof te vind. Maar tòegee,

kon hulle nie. Dit was in die aard van die Calvinisme om buiging te breek as te buig.

Sulke mense was die Hugenote wat na Suid-Afrika gekom het. Hier kon hulle hul tuis voel, want hier was hulle onder hul geloofsgenote. Die Hollandssprekende koloniste was ook Calviniste en het dus, wat godsdiens betref, dieselfde beginsels gehuldig as die Hugenote. Dit was nl. definitief die beleid van Here XVII om in hulle besittings ~~[illegible]~~ die Calvinisme meer te bou en daarom is Rooms Katolieke, of sg. Paapsgesindes, sistematies daaruitgewere.

Ons weet vandag dat die godsdiens en kultuur van die Afrikaner onafskeidbaar met mekaar verbonde is — ons het dit immers verlede jaar met Groot-Trek eeufees ook weer baie duidelik gesien. Daarom kan ons nou konstateer dat die betekenis van die Hugenote op kulturele gebied eers en veral was dat hulle die Calvinistiese godsdiens krag bygelê het, en van Suid-Afrika en die Suid-Afrikaanse volk 'n Calvinistiese land en volk help maak het.

Die kulturele invloed blyk ook in verband met die onderwys. Dr. Du Toit in sy mooi werk oor die onderwys aan die Kaap in die Kompanjiestyd, sê o.a. van die Hugenote: Skaars het hulle behoorlike vestigings

[x] vir hulle opgetrek of hulle nader die Regering in verband met 'n skool vir die opvoeding van hulle kinders!" Dit wys dat hulle die waarde van die onderwys besef het, en dat hulle met die stamspoor ~~[illegible]~~ kragtige pogings aangewend het om die nodige voorsiening daarvoor te kry. Hulle ~~pogings~~ bemoeiings was ook nie tevergeefs nie, want kort daarna is Paul Roux van owerheidswee aangestel as voorleser en skoolmeester in die Franse hoek.

[x] Toemaar, maar net-bereid is om kindere in geselskap voorts, dis ons God die aanbid ons kinders op te voed, die geestelike [illegible] en geesdriftig was.

Die kulturele betekenis van die Hugenote lê eindelik daarin, om dit in algemene bewoording te stel, dat hulle juis die ~~soort~~ klas van ~~kolonis~~ mense was wat Suid-Afrika nodig gehad het. Hulle was, soos reeds vermeld is, hardwerkende respektabele mense, mense wat nie aan weelde gewoond was nie en wat erg ervaring geleer het om met ernstige moeilikhede te kamp en vir hulle weg van bestaan te veg. [x] Die mense ~~Hulle~~ was, hoegenaamd nie avonturierstipes nie; hulle was mense wat met die vaste voorneme hierheen gekom het om hulle metterwoon hier te vestig en van S.-Afr. hul nuwe vaderland te maak.

Sulke mense het Suid-Afr. nodig gehad, en sulke mense het trouens ook alle jong lande nodig gehad. ~~[illegible]~~ Die avonturiers, ongevestigde pionierselemente in jong lande stel hoë eise aan

die kolonisten; ontberings en opofferings moes hulle verdra, en hulle moes die karakter ~~en die durf ... en~~ en stabiliteit hê om ontberings te trotseer en opofferings te doen.

Afgesien van die opheffing van die regte van die Hugenote in Frankryk het Lodewyk XIV ook nog die groot fout begaan om te bepaal dat geen Hugenote in Franse kolonies toegelaat sou word nie. Dit het beteken dat Franse kolonies, veral Frans-Kanada, wat so'n dringende behoefte aan kolonisten van die egte tipe gehad het, van hierdie boere uitgesluit gebly het. Die verlies vir die Franse kolonies was egter die aanwins van ander kolonies waar die Hugenote wel 'n tuiste gevind het. In al die kolonies waar Hugenote hulle gevestig het, sien ons dat hulle uitstekende, betroubare en vooruitstrewende kolonisten geword het. Dis die geval in S.-Afr. maar dis veral ook die geval in die Britse kolonies van Noord Amerika, waarheen ook Hugenote geëmigreer het.

Op kulturele gebied is die betekenis van die Hugenote vir S.-Afr. kolonis gewees, dat hulle die Protestants-calvinistiese karakter van die land help versterk het; dat hulle die noodsaaklikheid van die onderwys beklemtoon het; en dat hulle kolonisten van die geaardste, die regte, soort was. Ek durf stelling dat Suid-Afr.

hom gelukkig kan ag dat mense van die tipe van die Hugenote geroepe was om tot die bevolkingselement in die land by te dra, en dit juis in die tyd toe daar 'n jong volk in S.-Afr. gevorm sou word.

VI <u>Konklusie</u>:

Ons het nou ~~[illegible]~~ die invloed van die Hugenote op die verskillende terreine van die lewe in ons land nagegaan. Maar laat ons onthou dat hulle invloed op verskillende gebiede kumulatief gewerk het, en dat dit ten spyte van die verskeie aspekte daarvan 'n eenheid gevorm het. Juis daarom het hulle invloed diep gegaan, en juis daarom kan ons soveel betekenis aan hulle toeskryf.

Maar dis tog noodsaaklik dat ons die regte perspektief behou. Ons moenie dink dat alles wat die Hugenote met hulle gebring het, nuut was nie. Hulle het immers onder mense kom woon wat op kardinale punte gedink het en ~~gevoel~~ gedoen het soos hulle. Die meeste Hollandssprekende koloniste van die tyd was ook bekwame landbouers; hulle was ook Calviniste en stryders vir demokrasie; ~~[illegible]~~ baie van hulle het ook reeds die wenslikheid onderwys besef; en hulle was ook koloniste van die regte soort.

Die invloed van die Hugenote was, uit die oogpunt van S.-Afr., dus nie negatief nie; hulle

het nie iets heeltemal anders, as iets volkome verskillends van, wat hier reeds bestaan het tot stand gebring nie. Hulle invloed was veel meer positief; hulle het mooi aangesluit by wat hier was, en ontwikkeling nog meer definitief in bestaande rigtings gestuur.

'n Mens kan die betekenis van die Hugenote vir S.-Afr. ~~[illegible]~~ as volg resumeer: hulle was 'n uitstekende toevoeging tot die Kaapse bevolking, en hulle ~~het~~ was die stigters van families wat in 'n baie groot mate tot die opbou van die Afrikaanse volk meegewerk het. Verder was hulle, soos Dr. Gie sê, juis sterk waar die Nederlander reeds krag geopenbaar het; en so het hulle ~~die~~ die Afrikaanse volkskrag in sy natuurlike rigting verhoog. Daarom het ons rede om te sê dat die Hugenote ~~[illegible]~~ en hul nageslag meegehelp het om Hollands Suid-Afrika die karakter te gee wat dit nog tot vandag toe dra.

Ten slotte nou nog net dit: is dit nie opvallend, is dit nie treffend, dat ~~dit~~ ons só in dieselfde tyd gedenkfeeste aan twee groot gebeurtenisse uit ons geskiedenis, nl. die ~~Koms van die~~ Groot-Trek en die koms van die Hugenote, vier nie. Is of dit in die raad van die Voorsienigheid geleë het om, hierdie twee gebeurtenisse uit ons verlede kragtig en duidelik vir ons

bymekaar te bring, en om ons opkomeling met die strewe en die ideale van sowel die Voortrekkers en die Hugenote te laat kennismaak. Ek wil daarom graag aan u sê, en ek wil dit insonderheid aan diegene sê wat vanaand hier die onderskeiding te beurt sal val om welverdiende bekroning van hul werk te ontvang, dat die Hugenote en die Voortrekkers ons 'n plig opgelê het; die plig nl. om nog steeds daardie ideale na te strewe, wat hulle so na aan die hart gelê het. Die Hugenote en die Voortrekkers lê ver in die verlede begrawe — hulle rus vandag reeds jarelank in hul grafte, maar hul ideale is nog geensins uitgedien nie. As ons dit nog steeds ernstig nastreef, as ons nog steeds kampvegters vir godsdiens en demokratiese vryheid is, sal ons die belange van Suid-Afrika dien, soos hulle dit gedien het.

'n Bekende volkekundige sê my onlangs dat die Kaffers 'n spreekwoord het nl. dat dit goed is om jou voorvaders te eer, maar dat hy, wat nie soos sy voorvaders leef nie, nie reg het om hulle te eer nie. As dit van die Kaffer geld, hoeveel meer geld dit nie van die blanke man in S.-Afr. nie? Dus as ons op die reg aanspraak wil maak om ons voorvaders te eer, dan moet ons sorg

om te leef soos hulle geleef het.